

Δημογραφία, οικονομική κρίση και κοινωνική ασφάλιση

Σάββας Γ. Ρομπόλης, Βασίλης Γ. Μπέτσης

doi: [10.12681/sp.29015](https://doi.org/10.12681/sp.29015)

Copyright © 2021, Σάββας Γ. Ρομπόλης, Βασίλης Γ. Μπέτσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρομπόλης Σ. Γ., & Μπέτσης Β. Γ. (2021). Δημογραφία, οικονομική κρίση και κοινωνική ασφάλιση. *Κοινωνική Πολιτική*, 11, 42-60. <https://doi.org/10.12681/sp.29015>

Κοινωνική Πολιτική

Social Policy

Ειδικό αφιέρωμα στις πρόσφατες εξελίξεις στην κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα

Άρθρα / Articles:

Θεοδωρουλάκης Μενέλαος, Κουμαριανός Βαγγέλης
*Ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι επιπτώσεις
στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης*

Σάββας Γ. Ρομπόλης, Βασίλης Γ. Μπέτσος
*Δημογραφία, οικονομική κρίση
και κοινωνική ασφάλιση*

Ολυμπία Μαυρόκωστα
*IORP II: Οι αλλαγές που επιφέρει στη λειτουργία
των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης
και η σημασία της για την εξέλιξη του θεσμού
στην Ελλάδα*

Βλάσης Μισσός
*Δίκτυ προστασίας: Η πολιτική οικονομία της
εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης*

Ντάφλου Ι. Αικατερίνη
*Τεχνολογίες πληροφορίες και επικοινωνιών
και έφηβοι μαθητές: χρήση και αντιλήψεις.
Μελέτη περίπτωσης (case study)*

Δημογραφία, οικονομική κρίση και κοινωνική ασφάλιση

Σάββας Γ. Ρομπόλης

Ομ. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Βασίλης Γ. Μπέτσας

Υποψ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου

Περίληψη

Η συστηματική και ποσοτική διερεύνηση και ανάλυση της προοπτικής του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, από την οπτική των δημογραφικών εξελίξεων, αναδεικνύουν το συμπέρασμα ότι οι δυσμενείς μεταβολές των δημογραφικών μεταβλητών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των ετών (2010 και μετά) της ύφεσης και της λιτότητας, οδήγησαν τόσο την χώρα μας, όσο και τα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη διεύρυνση της δημογραφικής γήρανσης και κατ' επέκταση στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού, δηλαδή στην αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων στον συνολικό πληθυσμό. Το αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων στο μέλλον είναι η επίδραση της δημογραφικής γήρανσης σε χαμηλούς ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ να είναι αναπόφευκτη. Παράλληλα, αναδεικνύεται ότι οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις (υπογεννητικότητα, γήρανση του πληθυσμού) συμβάλλουν σήμερα στην αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών κατά 15%.

Abstract

The systemic and quantitative investigation and analysis of the prospects of the social security system in Greece, from the point of view of demographic developments, suggest that the adverse changes of the demographic variables, especially during the years (2010 and beyond) of the recession and austerity, led both our country and the other European member states, enlargement demographic aging and consequently the age structure of the population, that is increasing the proportion of the elderly in the overall population. The result of these developments in the future is that the effect of aging on low GDP growth rates is inevitable. Furthermore, it is clear that unfavorable demographic developments (low birth rate, aging population) are now contributing to a 15% increase in pension expenditure.

Αντί Εισαγωγής

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2010-2018 των ασκούμενων Μνημονιακών πολιτικών, παρατηρείται, μεταξύ των άλλων, αυξημένο ενδιαφέρον για τις δημογραφικές αλλαγές. Στην κατεύθυνση αυτή, το ενδιαφέρον της έρευνας μας δεν εστιάζεται αποκλειστικά στο μέλλον του πληθυσμού αλλά συνδέεται με τις κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες προκύπτουν από τις δημογραφικές εξελίξεις, στο πλαίσιο των ασκούμενων Μνημονιακών πολιτικών, σε συγκεκριμένους τομείς, μεταξύ των οποίων η εκπαίδευση, η αγορά εργασίας και η κοινωνική ασφάλιση. Βέβαια, η φύση των δημογραφικών μεταβολών είναι τέτοια, ώστε η οποιαδήποτε αναφορά στο μέλλον συνδέεται αναπόσπαστα με τις εξελίξεις που παρατηρήθηκαν κατά το παρελθόν σχετικά με τα τρία βασικά δημογραφικά φαινόμενα, δηλαδή τη γονιμότητα, τη θνησιμότητα και τη μετανάστευση.¹ Η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και η μείωση της γονιμότητας οδήγησαν αναπόφευκτα στην διεύρυνση της δημογραφικής γήρανσης, δηλαδή στην αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων στον συνολικό πληθυσμό. Αν και το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης δεν είναι πρόσφατο, αφού η μείωση της γονιμότητας και της θνησιμότητας για τους πληθυσμούς των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει μακρά ιστορία, το κύριο ενδιαφέρον για τις μεταβολές στην κατά ηλικία δομή του πληθυσμού στην Ελλάδα εντοπίζεται στη βεβαιότητα για την αναπόφευκτη ένταση του φαινομένου κατά τις επόμενες δεκαετίες και τις επιπτώσεις του στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Η αναφορά στη γήρανση του πληθυσμού δεν θα πρέπει να συναρτάται με την υπερεκτίμηση της σημασίας της αύξησης του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων, αλλά με τη συνολική θεώρηση των σημαντικών αλλαγών που αναμένονται τα επόμενα χρόνια σχετικά με την κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της χώρας μας και των άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με τις κοινωνικο-οικονομικές που μπορεί να προκύψουν από αυτές. Από την άποψη αυτή, αξίζει να σημειωθεί ότι η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος μέσα σε ένα συντελούμενο πλαίσιο οικονομικής κρίσης-ύφευσης και διεύρυνσης της δημογραφικής γήρανσης, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις των επόμενων δεκαετιών για την χώρα μας και για τα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, στην συγκεκριμένη έρευνα και ανάλυση μας επιχειρείται η κατανόηση της πραγματικής σημασίας της πρόκλησης που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού στην Ελλάδα, πρόκληση η οποία σχετίζεται άμεσα τόσο με τις ασκούμενες Μνημονιακές πολιτικές στην χώρα μας, όσο και με τον στόχο της οικονομικής βιωσιμότητας και κοινωνικής αποτελεσματικότητας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, σε συνδυασμό με την βελτίωση του μελλοντικού επιπέδου διαβίωσης των σημερινών και των αυριανών συνταξιούχων.

1. Actuarial Association of Europe: The Ageing of the EU Implications for Pensions, Βρυξέλλες, Μάρτιος 2016, σελ.7-8.

1. Δημογραφία και Γήρανση του Πληθυσμού

1.1 Διαστάσεις της δημογραφικής ανάλυσης

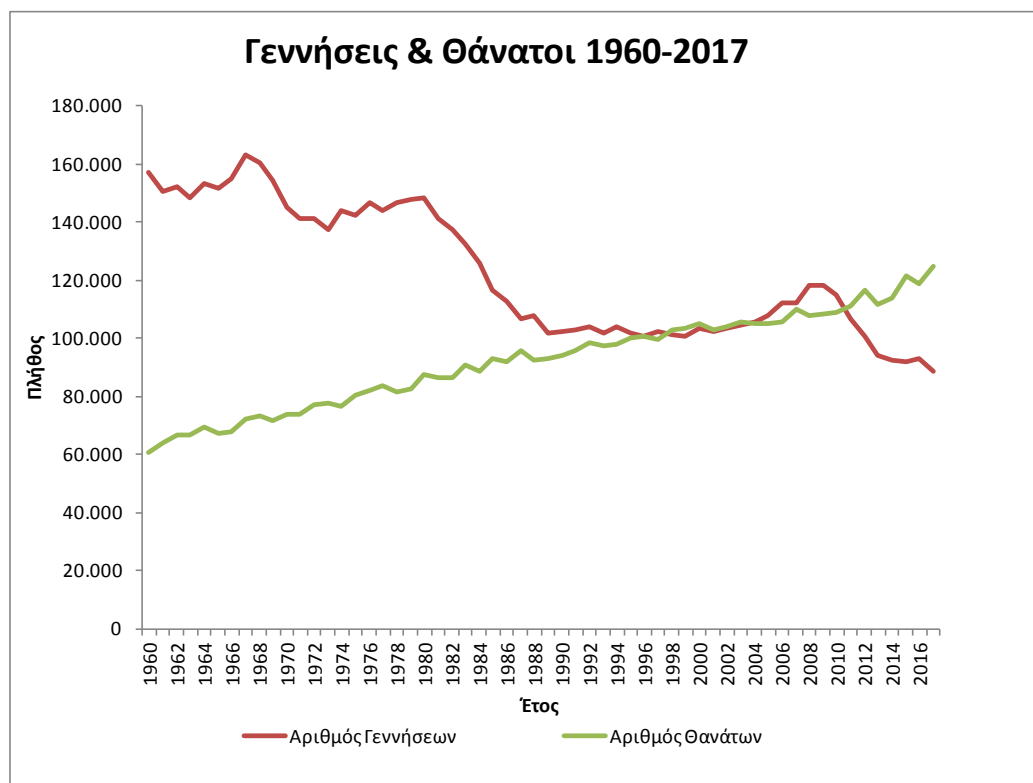
Το δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας, ειδικά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης-ύφεσης και των ασκούμενων Μνημονιακών πολιτικών, επιδεινώθηκε αισθητά αφού ο συνολικός πληθυσμός της χώρας μειώθηκε σημαντικά εξ' αιτίας:

α) της ραγδαίας αύξησης των θανάτων που σε απόλυτους αριθμούς ξεπέρασαν τον αριθμό των γεννήσεων (δηλαδή έχουμε φυσική μείωση του πληθυσμού), και

β) της παρατηρούμενης αύξησης των αρνητικών μεταναστευτικών ροών. Δηλαδή, ο αριθμός των πολιτών που εγκατέλειπαν την χώρα μας ήταν μεγαλύτερος από τις μεταναστευτικές ροές προς την χώρα μας.

Πιο συγκεκριμένα, όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 1, σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία του αριθμού των γεννήσεων και των θανάτων, διαπιστώνεται ότι την 8-ετία (2011-2017) καταγράφηκαν συνολικά 666.338 γεννήσεις και 817.773 θάνατοι. Δηλαδή, μόνο από τη φυσική κίνηση, ο πληθυσμός της χώρας μας μειώθηκε κατά την συγκεκριμένη περίοδο της οικονομικής κρίσης-ύφεσης, των Μνημονίων και των προγραμμάτων λιτότητας κατά 151.393 άτομα.

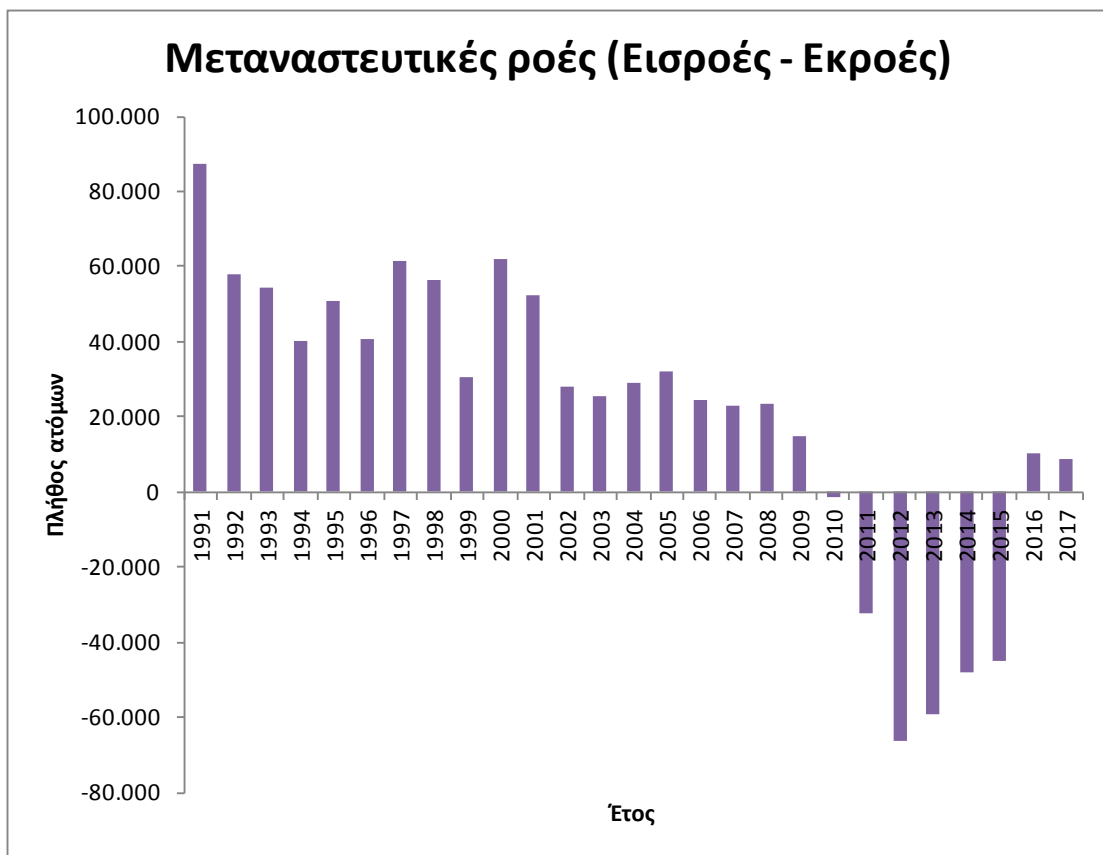
Διάγραμμα 1: Γεννήσεις και Θάνατοι στην Ελλάδα 1960-2017

Πηγή: Eurostat, Database.

Επιπλέον, της φυσικής μείωσης του πληθυσμού την περίοδο των Μνημονίων παρατηρήθηκε και έντονη μετανάστευση Ελλήνων προς το εξωτερικό. Συγκεκριμένα, την περίοδο 2011-2015 παρατηρήθηκε ότι μετανάστευσαν αθροιστικά προς το εξωτερικό 550.347 άτομα (110.069 κατά μέσο όρο ετησίως). Επιπρόσθετα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2 (ιστορικά στοιχεία 1991-2017), την περίοδο 2011-2017 παρατηρήθηκε αθροιστικά αρνητικό ισοζύγιο μεταναστευτικών ροών της τάξης των 230.874 ατόμων.

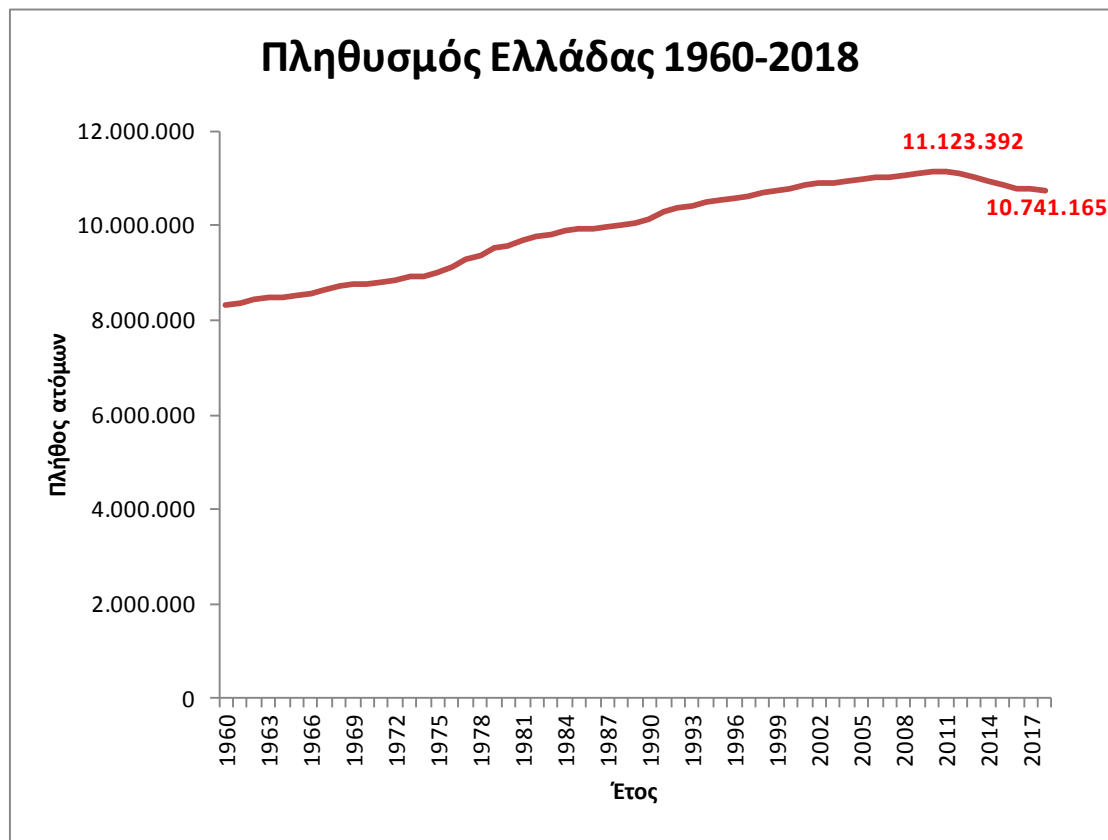
Διάγραμμα 2: Μεταναστευτική Ροή στην Ελλάδα 1991-2017

Πηγή: Eurostat, Database.

Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη την φυσική μείωση του πληθυσμού και τις αρνητικές μεταναστευτικές ροές της περιόδου 2011-2017, παρατηρείται ότι ο συνολικός πληθυσμός της χώρας μας μειώθηκε συνολικά κατά 382.227 άτομα. Δηλαδή, από 11.123.392 άτομα πληθυσμό που ήταν και το μέγιστο ύψος του πληθυσμού της χώρας το 2011, μειώθηκε σε 10.741.165 άτομα που ήταν το 2018. και αν λάβουμε υπόψη και τα 151.353 άτομα από φυσική μείωση του πληθυσμού παρατηρείται ότι την 8-ετία 2011-2017 ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώθηκε συνολικά κατά 382.227 άτομα. Όπως παρατηρείται και στο Διάγραμμα του πληθυσμού της Ελλάδας το 2011 και το 2018 που από 11.123.392 που ήταν το μέγιστο σημείο το 2011 το 2018 ήταν 10.741.165 (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Πληθυσμός της Ελλάδας 1960-2018

Πηγή: Eurostat, Database.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το Διάγραμμα 3 προκύπτει, κατά την γνώμη μας, ένα σημαντικό μεθοδολογικό λάθος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τις μελέτες που εκπονεί για την βιωσιμότητα των ασφαλιστικών συστημάτων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ageing Working Group), μέσω των οποίων προωθούνται οι ασκούμενες πολιτικές οι οποίες επιβάλλουν είτε την συνεχή μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών, είτε την αντικατάσταση του αναδιανεμητικού συστήματος της αλληλεγγύης των γενεών με τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα των ατομικών λογαριασμών. Πιο συγκεκριμένα, το λάθος αναφέρεται στις μελλοντικές προβολές του πληθυσμού της χώρας μας μέχρι το 2070, οι οποίες βασίζονται αποκλειστικά στην περίοδο της οικονομικής κρίσης-ύφεσης (2011-2018), όπου όπως αποτυπώνεται στα Διαγράμματα 1, 2 και 3 παρατηρείται μια συνολική μείωση του πληθυσμού της τάξης των 332.227 ατόμων, δηλαδή μια μέση ετήσια μείωση κατά 54.604 άτομα. Πράγματι, λαμβάνοντας υπόψη αυτή την τάση και στα δικά μας μοντέλα δημογραφικών προβολών ο πληθυσμός καταλήγει το 2070 σε 7,7 εκ. άτομα. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι οι τάσεις που παρατηρήθηκαν την περίοδο της οικονομικής κρίσης και των Μνημονίων, της οικονομικής κρίσης-ύφεσης στην χώρα μας θα συνεχίσουν μέχρι το 2070. Αν όμως λάβουμε υπόψη την τάση της περιόδου 2001-2018 κατά την οποία παρατηρείται μια μέση ετήσια αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδας

κατά 28.740 άτομα, τότε με βάση τα μοντέλα μας ο πληθυσμός της Ελλάδας το 2070 θα ήταν 9,447 εκατ. άτομα και όχι 7,7 εκατ. (δηλαδή 19% αυξημένος σε σχέση με τις προβολές της ΕΕ). Από το εύρημα αυτό προκύπτει με τον πιο εύληπτο τρόπο ότι θα επηρεασθούν τόσο η ηλικιακή δομή του πληθυσμού, όσο και το εργατικό δυναμικό και η δυναμική της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

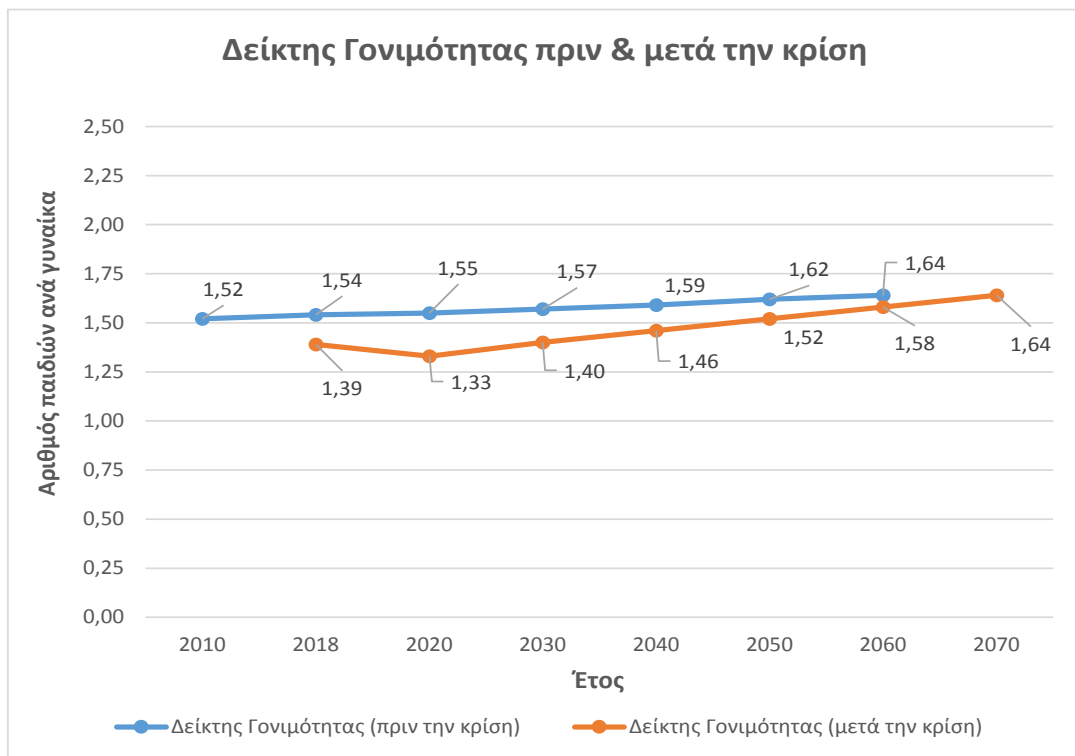
1.2 Το φαινόμενο της γήρανσης του Πληθυσμού

Το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού² προκαλείται από την ταυτόχρονη επίδραση δύο παραγόντων: α) από την μείωση του δείκτη γονιμότητας, η οποία προκαλεί την μείωση του πληθυσμού γυναικών σε ηλικία γονιμότητας, και β) από την αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Διεθνείς οργανισμοί ισχυρίζονται ότι οι πολιτικές των Μνημονίων (1, 2 και 3) που εφαρμόστηκαν από το 2010 μέχρι το 2018, μείωσαν σημαντικά το κόστος της γήρανσης του πληθυσμού στο συνταξιοδοτικό σύστημα της χώρας μας. Το κόστος της γήρανσης του πληθυσμού από τους διεθνείς οργανισμούς θεωρείται ως τα ποσά που θα καταβάλλουν σε ένα χρονικό διάστημα 50 ετών οι χώρες επισίως για την χρηματοδότηση του δημόσιου ασφαλιστικού συστήματος. Στην χώρα μας, πράγματι με την εφαρμογή των τριών Μνημονίων συντελέστηκε μια μέση μείωση του επιπέδου των συντάξεων κατά 40% (63 δις ευρώ απώλειες) την περίοδο 2010-2018, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μειώθηκε το κόστος της γήρανσης του πληθυσμού όπως ισχυρίζονται οι διεθνείς οργανισμοί. Κι' αυτό γιατί το κόστος της γήρανσης του πληθυσμού εκτιμάται από τη σύγκριση του επιπέδου των συντάξεων των σημερινών συνταξιούχων σε σχέση με το επίπεδο των αντίστοιχων παροχών των μελλοντικών συνταξιούχων (δηλαδή των σημερινών εργαζομένων). Από την ανάλυση των στοιχείων, όπως προκύπτει εξάλλου και εκ του αποτελέσματος, η μακροχρόνια ύφεση που προκάλεσαν οι πολιτικές λιτότητας των Μνημονίων, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους της γήρανσης του πληθυσμού. Και αυτό γιατί η μεγάλη ύφεση (μείωση του ΑΕΠ κατά 27% και αύξηση της ανεργίας στο 28,5%) είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του πληθυσμού στα 10,7 εκατ. άτομα το 2018 από 11,3 εκατ. άτομα που ήταν το 2009, την μείωση του δείκτη γονιμότητας, την μετανάστευση 425.000 ατόμων ηλικία 25-45 ετών και την αύξηση του δείκτη εξάρτησης (πληθυσμός άνω των 65 προς τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας). Από την άποψη αυτή αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2009 προέβλεπε ότι ο πληθυσμός της Ελλάδας το 2018 θα ήταν 11,5 εκατ. άτομα και το 2020, ενώ όπως αποδείχτηκε εκ του αποτελέσματος, το 2018 ο πληθυσμός ήταν 10,7 εκατ. άτομα και ταυτόχρονα προέβλεπε ότι το 2020 ο πληθυσμός της χώρας μας θα είναι 10,5 εκατ. άτομα και 8,3 εκατ. άτομα το 2060 (Διάγραμμα 3). Επιπλέον, σύμφωνα με τις μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο δείκτης γονιμότητας από 1,52 παιδιά ανά γυναίκα σε ηλικία γονιμότητας που ήταν το 2009 και 1,54 που εκτιμώνταν το 2018, τελικά μετά το πέρας της περιόδου 2010 -2018, ο δείκτης γονιμότητας σύμφωνα με την μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2018, είχε μειωθεί στο 1,39 παιδιά το 2018 και εκτιμάται ότι θα

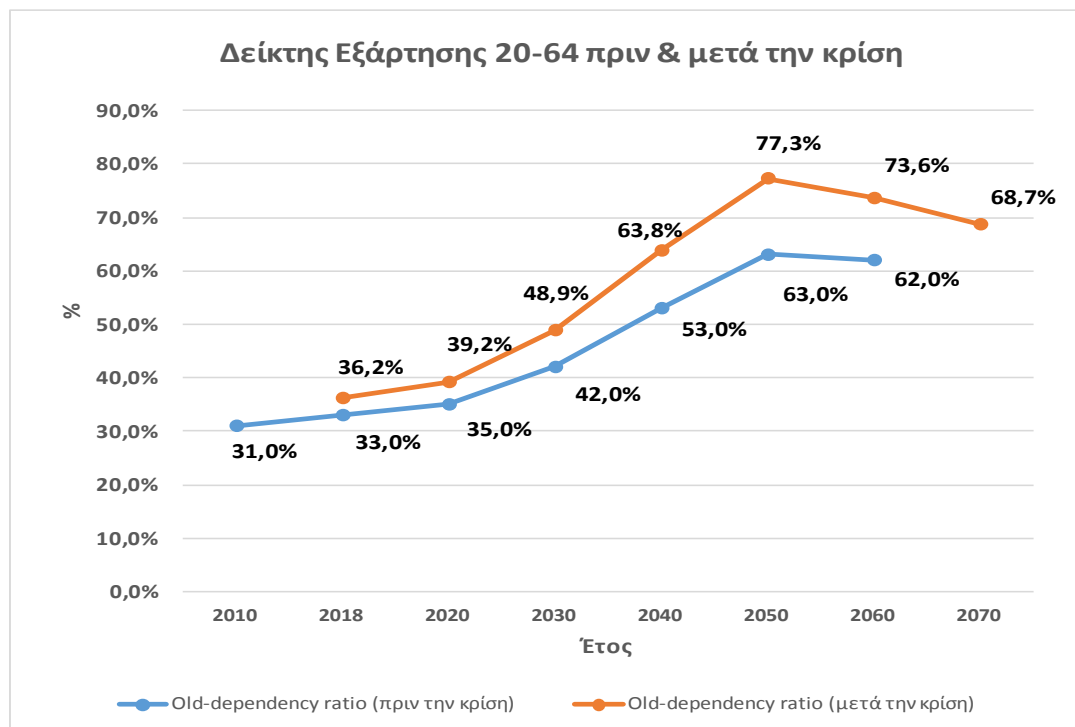
2. Η γήρανση του πληθυσμού αφορά όλη την Ευρώπη και όχι μόνο την Ελλάδα και τα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για αυτόν το λόγο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συστήσει ειδικό τμήμα που ασχολείται με την παρακολούθηση της γήρανσης του πληθυσμού και την επίδραση αυτού του φαινομένου στις κοινωνικές δαπάνες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

μειωθεί μέχρι το 2020 στο 1,33 παιδιά (Διάγραμμα 4). Επίσης, ο δείκτης εξάρτησης ο οποίος είναι ένας δείκτης που μετρά το επίπεδο της γήρανσης του πληθυσμού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις μελέτες της το 2009 υπολόγιζε τον δείκτη αυτό στο 31%, το 2018 εκτιμούσε αυτόν τον δείκτη στο 33% και ταυτόχρονα εκτιμούσε ότι το 2060 ο δείκτης αυτός θα είναι 62%. Στην αντίστοιχη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2018 (μετά το πέρας των τριών μνημονίων) ο δείκτης αυτός είχε τιμή 36,2% το 2018 (αυξημένος κατά 10% σε σχέση με τη πρόβλεψη του 2009) και εκτιμάται στο 73,6% το 2060 (αυξημένος κατά 18,7% σε σχέση με την μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2009) (Διάγραμμα 5). Έτσι, η μείωση της γονιμότητας και η αύξηση του δείκτη εξάρτησης προκάλεσε την αύξηση του κόστους της γήρανσης του πληθυσμού και όχι την μείωση όπως ισχυρίζονται οι διεθνείς οργανισμοί. Αυτό συμπεραίνεται και από το γεγονός ότι, σύμφωνα με τις μελέτες μας για να λάβει ένας εργαζόμενος πριν την κρίση την ίδια σύνταξη με αυτή που λάμβανε ένας συνταξιούχος, θα έπρεπε να αυξηθούν οι εισφορές από το 20% στο 24%, ενώ ο ίδιος εργαζόμενος μετά την κρίση για να λάβει στο μέλλον σύνταξη ίση με το σημερινό επίπεδο, θα πρέπει η εισφορά να αυξηθεί από το 20% στο 27%. Αυτές ακριβώς οι τρεις ποσοστιαίες μονάδες αντικατοπτρίζουν την αύξηση του κόστους της γήρανσης του πληθυσμού, η οποία προήλθε από την επιβάρυνση των δημογραφικών δεικτών όπως αναφέρθηκε, λόγω των πολιτικών λιτότητας των Μνημονίων. Επιπλέον, οι διεθνείς οργανισμοί ισχυρίζονται ότι αυτή η μείωση των συντάξεων που προκάλεσαν (63 δις ευρώ) οι ασκούμενες Μνημονιακές πολιτικές κατά την περίοδο 2010-2018 δεν αρκούσαν και έτσι επέμεναν στη μείωση του 18% της προσωπικής διαφοράς, θεωρώντας ότι αποτελούσε διαρθρωτικό μέτρο. Ταυτόχρονα, προσθέτουν ότι στην Ελλάδα απαιτούνται και άλλες αλλαγές στο συνταξιοδοτικό σύστημα, δεδομένου ότι ο χαρακτήρας του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος, κατά την γνώμη τους, παραμένει προσπλωμένος στην αρχή της αλληλεγγύης των γενεών, του διανεμητικού συστήματος με καθορισμένες παροχές, ενώ θα έπρεπε οι απαιτούμενες αλλαγές να είναι πιο ριζικές στην κατεύθυνση της αλλαγής του διανεμητικού χαρακτήρα του συστήματος. Με άλλα λόγια αποδεικνύεται με τον πιο σαφή τρόπο, ότι η εφαρμογή των Μνημονίων και η επιδείνωση του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού, είχε ως απώτερο σκοπό την αντικατάσταση του διανεμητικού συστήματος με ατομικούς λογαριασμούς, μεταφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αντιμετώπιση του κινδύνου της συνταξιοδότησης από το κράτος στον ασφαλισμένο. Αντίθετα, κατά την άποψη μας, προκύπτει ότι υπάρχει ανάγκη βαθύτερης κατανόησης της έννοιας της αλληλεγγύης. Η νεοκλασική προσέγγιση, θεωρεί ότι με το διανεμητικό σύστημα μεταφέρονται πόροι από την γενιά των εργαζομένων στην γενιά των συνταξιούχων, επιδεινώνοντας τις επιδόσεις της οικονομίας λόγω της μείωσης της αποταμίευσης. Όμως, παραβλέπει ότι αυτή η μεταφορά πόρων είναι αμφίδρομη και όχι μόνο από την μια πλευρά στην άλλη (από τους νέους προς τους συνταξιούχους), αφού το μεγαλύτερο μέρος της μεταφοράς των πόρων επιστρέφει στους νέους μέσω της αύξησης της κατανάλωσης και της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες. Η γήρανση του πληθυσμού μπορεί να αντιμετωπιστεί με πολιτικές που θα παρέχουν κίνητρα στους ηλικιωμένους, θα παραμένουν στο εργατικό δυναμικό, θα είναι υγιείς και με επίπεδο εκπαίδευσης που απαιτεί η αγορά εργασίας και όχι με πολιτικές που επιδεινώνουν την υγεία των πολιτών και τους δημογραφικούς δείκτες.

Διάγραμμα 4: Δείκτης Γονιμότητας πριν και μετά την Οικονομική Κρίση

Διάγραμμα 5: Δείκτης Εξάρτησης πριν και μετά την Οικονομική Κρίση

1.3 Γήρανση του Πληθυσμού και Ατομικοί Λογαριασμοί

Στον δημόσιο πολιτικό και επιστημονικό διάλογο που διεξάγεται στην Ελλάδα, η αντίληψη που εμπνέεται, κατά βάση, από τις απόψεις της Σχολής του Σικάγου (M. Friedman), υποστηρίζει, με άλλοθι την γήρανση του πληθυσμού (δημογραφικό πρόβλημα), την αντικατάσταση του διανεμητικού συστήματος καθορισμένων παροχών από κεφαλαιοποικτικά συστήματα ατομικών λογαριασμών, προκειμένου η προκαλούμενη αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών να επιβαρύνει τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους αντί να επιβαρύνει τον Κρατικό και τον Κοινωνικό Προϋπολογισμό. Με άλλα λόγια, προτείνεται ο κίνδυνος της φτώχειας των ηλικιωμένων να μην αντιμετωπίζεται συλλογικά (αρχή της αλληλεγγύης των γενεών) και με την ευθύνη του κράτους (πολιτικές αποφάσεις), αλλά να αντιμετωπίζεται ατομικά (ατομική ευθύνη) κατά τις περιόδους της ανεργίας, των χαμηλών αποδοχών, της ευέλικτης απασχόλησης, των επιπτώσεων της ρομποτικής στην εργασία κ.α., χωρίς την παρέμβαση του κράτους (πολιτική ευθύνη), αφού οι αυτόματοι σταθεροποιητές θα προσαρμόζουν το ύψος της σύνταξης ανάλογα με τους οικονομικούς κύκλους και την αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού. Όμως, αξίζει να σημειωθεί ότι η ρητορική αυτή βασίζεται στην λανθασμένη αντίληψη ότι τα διανεμητικά συστήματα που βασίζονται στην αλληλεγγύη των γενεών, είναι μακροπρόθεσμα μη βιώσιμα εξ αιτίας του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού (αύξηση του δείκτη εξάρτησης από 33,4% το 2016 σε 63,1% το 2070), ενώ αντίθετα τα κεφαλαιοποικτικά συστήματα ατομικών λογαριασμών δεν επηρεάζονται από το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού. Όμως, η πραγματικότητα αποδεικνύει ότι και τα κεφαλαιοποικτικά συστήματα ατομικών λογαριασμών επηρεάζονται από την αύξηση του προσδόκιμου ζωής (μακροζωία) και μάλιστα έχει υπολογιστεί ότι το χρηματοδοτικό κενό, των έξι μεγαλύτερων συνταξιοδοτικών συστημάτων κεφαλαιοποικτικού χαρακτήρα (Αμερικανικό, Βρετανικό, Ιαπωνικό, Ολλανδικό, Καναδικό, Αυστραλιανό) θα αυξηθεί από τα 70 τρις δολάρια το 2016 στα 400 τρις δολάρια μέχρι το 2050 (Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ Νταβός, 2017), εξαιτίας της αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Ειδικότερα, για την Ελλάδα έχει εκτιμηθεί σε πρόσφατη έρευνα μας ότι ένας σημερινός εργαζόμενος ο οποίος θα συνταξιοδοτηθεί μετά από 35 έτη εργασίας, θα λάβει κατά 30% μικρότερη σύνταξη σε σχέση με έναν σημερινό συνταξιούχο. Εάν όμως, ο εργαζόμενος αυτός, ήθελε να λάβει το ίδιο επίπεδο συνταξιοδοτικής παροχής με τον σημερινό συνταξιούχο, τότε θα του ζητηθεί κατά την διάρκεια του εργασιακού του βίου να αποταμιεύσει 35% περισσότερο από ότι θα αποταμίευε ένας σημερινός συνταξιούχος και αυτό χωρίς να ληφθούν υπόψη οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα συστήματα αποταμιευτικών ατομικών λογαριασμών, όπως του κόστους μετάβασης (π.χ. για την Ελλάδα υπολογίζεται μέχρι 55 δις ευρώ για την επικουρική ασφάλιση και 120 δις ευρώ για την κύρια ασφάλιση) αλλά και των επενδύσεων, των επιτοκίων, του πληθωρισμού, της φερεγγυότητας του εργοδότη, της πολιτικής και της οικονομικής σταθερότητας, κ.λ.π. (Blake D., “Pension Economic”, England 2006). Με άλλα λόγια, κάθε φορά που θα συμβαίνει κάποια χρηματοπιστωτική κρίση όπως αυτή του 2008, θα ζητείται από τον εργαζόμενο που σχεδιάζει την συνταξιοδότησή του μόνος του (ατομικοί λογαριασμοί χωρίς της ευθύνη του κράτους), ή να αποδεχθεί ένα χαμηλότερο επίπεδο διαβίωσης κατά την συνταξιοδότηση από αυτό που αρχικά είχε σχεδιάσει (λόγω των διακυμάνσεων των αγορών) ή να αποταμιεύσει όλο και περισσότερο, προκειμένου να επιτύχει το επίπεδο διαβίωσης που είχε σχεδιά-

σει. Στις συνθήκες αυτές, το ερώτημα που προκύπτει είναι πόσο εύκολο θα είναι για έναν μελλοντικό εργαζόμενο να του ζητείται να αυξάνει συνεχώς την αποταμίευση του (δηλαδή να μειώνει το βιοτικό του επίπεδο) σε ένα εργασιακό περιβάλλον όπου κυριαρχούν οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης και αναμένεται να μειωθούν αρκετές θέσεις εργασίας λόγω της ραγδαίας αύξησης της ρομποτικής, της τεχνητής νοημοσύνης και της νέας τεχνολογίας; Ένα δεύτερο επιχείρημα της άποψης που υποστηρίζει την αντικατάσταση της κοινωνικής ασφάλισης από τα συστήματα των ατομικών λογαριασμών, είναι ότι βοηθά στην ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της αύξησης της αποταμίευσης, αφού τα συσσωρευμένα κεφάλαια θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε επενδύσεις οι οποίες θα επιφέρουν ανάπτυξη και μεγέθυνση του ΑΕΠ. Όμως, αξίζει να σημειωθεί ότι το επιχείρημα αυτό: α) παραβλέπει την θετική επίδραση που προκαλούν οι δαπάνες της κοινωνικής ασφάλισης στη μεγέθυνση της οικονομίας, αφού οι κοινωνικές μεταβιβάσεις πόρων από τους εργαζόμενους προς τους συνταξιούχους δεν είναι μονόδρομη, αλλά αμφίδρομη ροή καθώς αυξάνουν τόσο τη δημόσια όσο και την ιδιωτική κατανάλωση μέσω της αύξησης της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες, και β) ο ισχυρισμός ότι η χρήση των αποταμιευτικών κεφαλαίων των ατομικών λογαριασμών για επενδύσεις θα συμβάλει στην ώθηση της οικονομίας, επαληθεύεται εφόσον οι επενδύσεις αναφέρονται στην πραγματική οικονομία και όχι στους κινδύνους των κεφαλαιαγορών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει μέχρι σήμερα θεωρεί τις επενδύσεις αυτές (επενδύσεις σε υποδομές, σε νεοφυείς επιχειρήσεις, σε venture capitals) ως αυξημένου κινδύνου και κατ' επέκταση απαιτεί τη διατήρηση υψηλών κεφαλαίων ως περιθώρια φερεγγυότητας. Αντίθετα επενδύσεις σε τράπεζες και κρατικά ομόλογα υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης θεωρούνται μικρού κινδύνου από τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άρα δεν απαιτείται να διακρατούνται αυξημένα περιθώρια φερεγγυότητας. Οι χώρες όμως που προωθούν και προτείνουν μέσω διεθνών οργανισμών (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα) την αντικατάσταση των αναδιανεμητικών συστημάτων με τους ατομικούς λογαριασμούς (Γερμανία, Γαλλία, ΗΠΑ, Αγγλία) είναι και αυτές που έχουν τις υψηλότερες πιστοληπτικές διαβαθμίσεις. Άρα, πιο θα είναι το όφελος για την οικονομία της χώρας όταν οι ίδιες οι κοινοτικές οδηγίες κατευθύνουν τις επενδύσεις των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων και των ασφαλιστικών εταιρειών σε κρατικά ομόλογα και τράπεζες αυτών των χωρών και όχι σε υποδομές και επιχειρηματικότητα της χώρας τους, αφού οι επενδύσεις χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου, ενώ οι επενδύσεις στα ομόλογα υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης και τις τράπεζες των χωρών τους, θεωρούνται χαμηλού κινδύνου? Με άλλα λόγια κατ' αυτόν τον τρόπο, τα κεφάλαια του χρηματοπιστωτικού και ασφαλιστικού τομέα των ασθενέστερων χωρών κατευθύνονται προς αυτές τις χώρες και μετά χρησιμοποιούνται για τον δανεισμό τους όπως συνέβη με την πρόσφατη κρίση δανεισμού και χρέους κρατών-μελών της ευρωζώνης. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι η παρουσίαση στον δημόσιο πολιτικό και επιστημονικό διάλογο της διείσδυσης των ατομικών λογαριασμών στην κοινωνική ασφάλιση για την αντιμετώπιση του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού και της συμβολής στην ανάπτυξη της οικονομίας δεν ευσταθεί, δεδομένου ότι οι συσσωρευμένοι πόροι των ασθενέστερων χωρών κατευθύνονται επενδυτικά, ως χαμηλού κινδύνου, στην αγορά ομολόγων και μετοχών των χωρών και των τραπεζών των ανεπτυγμένων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε βάρος της επενδυτικής δυναμικής των αναπτυσσόμενων χωρών της Ένωσης. Από την άποψη αυτή, η στέρση των συγκεκριμένων πόρων για την χρηματοδότηση των επενδύσεων των ασθενέστερων χωρών της Ένωσης, οδηγεί, μεταξύ των άλλων, τις ασκούμενες πο-

λιτικές να αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της αύξησης του προσδόκιμου ζωής περισσότερο ως απειλή των συνταξιοδοτικών συστημάτων και λιγότερο ως πρόκληση κατάκτησης της επιστημονικής και κοινωνικο-οικονομικής εξέλιξης και της συμβολής της στην μεγαλύτερη διάρκεια του ανθρώπινου βίου. Στην κατεύθυνση αυτή, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα αλλαγής του υφιστάμενου ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου μεταφοράς των αποταμιευτικών και άλλων πόρων των οικονομικών των ασθενέστερων χωρών προς τις οικονομίες των ανεπτυγμένων οικονομιών της Ένωσης καθώς και υλοποίησης μίας επιστημονικά τεκμηριωμένης, σταθερά χρηματοδοτούμενης και ολοκληρωμένης δημογραφικής πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού στο πλαίσιο ενός διανεμητικού και αλληλέγγυου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης οικονομικά βιώσιμου και κοινωνικά αποτελεσματικού.

2. Δημογραφικές Αλλαγές, Αδιέξοδα και Προοπτική του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης

2.1 Το Προσδόκιμο ζωής ως απειλή ή ως πρόκληση;

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα αυξημένο επιστημονικό, κοινωνικό και πολιτικό ενδιαφέρον για τις επερχόμενες μελλοντικά δημογραφικές αλλαγές σε διεθνές επίπεδο. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι το ενδιαφέρον δεν εστιάζεται αποκλειστικά στο μέλλον του παγκόσμιου πληθυσμού. Συνδέεται όλο και περισσότερο με τις πιθανές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις, οι οποίες προκύπτουν από τις δημογραφικές αλλαγές αλλά και από τις προοπτικές σχεδιασμού και υλοποίησης των αντίστοιχων πολιτικών σε συγκεκριμένους τομείς, μεταξύ των οποίων η εκπαίδευση, η αγορά εργασίας και η κοινωνική ασφάλιση. Στο πλαίσιο αυτό, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής και η μείωση της γονιμότητας αποτελούν χωρίς καμία αμφιβολία τη σημαντικότερη εξέλιξη στην ιστορία των πληθυσμών. Ειδικότερα για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα αποτελεί την περίοδο κατά την οποία το προσδόκιμο ζωής έφτασε σε πρωτόγνωρα υψηλά επίπεδα. Αντίθετα, η γονιμότητα, έπειτα από μία σύντομη περίοδο ανάκαμψης, παρουσίασε απότομη μείωση, η οποία συνοδεύτηκε από μια τάση σταθεροποίησης σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, τα οποία θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είχαν παρατηρηθεί ποτέ στη μακροχρόνια ιστορία του παγκόσμιου πληθυσμού. Οι δύο αυτές μεταβολές οδήγησαν αναπόφευκτα στη διεύρυνση της δημογραφικής γήρανσης, δηλαδή στην αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων στον συνολικό πληθυσμό. Κι αυτό γιατί οι αυριανοί ηλικιωμένοι θα είναι περισσότεροι από τους σημερινούς, όχι μόνο επειδή θα προέρχονται από πολυπληθέστερες γενιές, αλλά και επειδή το προσδόκιμο ζωής τους θα είναι αισθητά υψηλότερο από αυτό των σημερινών ηλικιωμένων. Η χαμηλή θνησιμότητα θα συμβάλλει στην περαιτέρω αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για έναν ακόμη λόγο. Ουσιαστικά, με την πάροδο του χρόνου, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, η οποία ιστορικά προέκυψε από τη μείωση της βρεφικής και της παιδικής θνησιμότητας, συνδέεται όλο και πιο στενά με τη μείωση της θνησιμότητας στις μεγάλες ηλικίες, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην επέκταση της μακροβιότητας των ηλικιωμένων. Με άλλα λόγια, η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων δεν είναι παρά μία από τις σημαντικές αλλαγές που συντελούνται στην κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της Ευρώπης.

Από την άποψη αυτή, οι επιπτώσεις των μελλοντικών δημογραφικών αλλαγών και ειδικότερα του προσδόκιμου ζωής στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων, εκτός των άλλων κοινωνικο-οικονομικών συνεπειών, συναρτάται και με την αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις. Ως εκ τούτου, το προσδόκιμο ζωής είναι μια πολύ σημαντική παράμετρος για τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, δεδομένου ότι συνεπάγεται μεγαλύτερο χρόνο πληρωμής των συντάξεων και άρα αύξηση των δαπανών των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Επιπλέον συναρτάται με τον μονομερή προσανατολισμό των ασκούμενων πολιτικών μείωσης των ελλειμμάτων των συνταξιοδοτικών συστημάτων στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, με περικοπές του επιπέδου των συντάξεων, αύξηση των εισφορών, αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης ή με έναν συνδυασμό των τριών αυτών μεταβλητών. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι η αύξηση του προσδόκιμου ζωής αντιμετωπίζεται από τις ασκούμενες πολιτικές περισσότερο ως απειλή των συνταξιοδοτικών συστημάτων και λιγότερο ως πρόκληση κατάκτησης της επιστημονικής και κοινωνικο-οικονομικής εξέλιξης και της συμβολής της στη μακρύτερη διάρκεια του ανθρώπινου βίου. Από την άποψη αυτή, η επίδραση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος αποτελεί πρόκληση της κοινωνικο-ασφαλιστικής και δημογραφικής πολιτικής, με την έννοια της αλλαγής κατεύθυνσης και περιεχομένου των περιοριστικών πολιτικών του παρελθόντος. Ως εκ τούτου, αποτελεί πρόκληση ως προς τις ασκούμενες πολιτικές, για παράδειγμα για την γαλλική κυβέρνηση, η επίδραση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής στη Γαλλία κατά 1,7 έτη (COR, Ιούνιος 2017), στον ορίζοντα της περιόδου 2017-2060 στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος, με την έννοια της δημιουργίας ελλειμμάτων μέχρι το 2050. Επίσης, αποτελεί εξίσου πρόκληση, ως προς την αντιμετώπισή του από μέρους της παγκόσμιας οικονομίας, η αύξηση του χρηματοδοτικού κενού, των έξι μεγαλύτερων συνταξιοδοτικών συστημάτων κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα (αμερικανικού, βρετανικού, ιαπωνικού, ολλανδικού, καναδικού, αυστραλιανού) από τα 70 τρισ. δολάρια στα 400 τρισ. δολάρια μέχρι το 2050 (Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ Νταβός, 2017), εξαιτίας της αύξησης του προσδόκιμου ζωής και της μείωσης του ποσοστού αποταμίευσης. Στο πλαίσιο αυτών των σύγχρονων προκλήσεων, προσεγγίζοντας αναλυτικά τις εξελίξεις του προσδόκιμου ζωής και τις επιπτώσεις του στη βιωσιμότητα του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ) στη χώρα μας, παρατηρούμε ότι, σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία του ΟΗΕ (World Population Prospects 2012) και τη μελέτη του ΟΟΣΑ (Pensions at a Glance 2017), το προσδόκιμο ζωής των Ελλήνων αυξήθηκε και προβλέπεται στο μέλλον να αυξηθεί.

Πίνακας 1: Προσδόκιμο ζωής ανά φύλο

Προσδόκιμο Επιβίωσης ανά φύλο*									
Ανδρες									
	1960	1970	1980	1990	2000	2009	2010-2015	2015-2020	2060-2065**
Κατά τη γέννηση	67,3	70,1	72,2	74,6	75,4	77,6	78,5	79	84
Στα 65	13,4	13,9	14,6	15,7	16,2	16,9	17	17,5	23
Γυναίκες									
Κατά τη γέννηση	70,4	73,6	76,6	79,4	80,5	82,9	83,5	84	89
Στα 65	14,7	15,3	16,7	17,9	18,3	20,4	21	22	28

* World Population Prospects 2012

**Pension at a Glance 2017

Έτσι, στην ανάλυσή μας, χρησιμοποιώντας κατάλληλα προσαρμοσμένους πίνακες θνησιμότητας, ώστε να ενσωματώνουν αυτή την τάση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής και λαμβάνοντας υπόψη τις ενδεχόμενες μειώσεις των συντάξεων που θα συντελεστούν από 1/1/2019, λόγω του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (620 ευρώ (μεικτά) κύρια και 145 ευρώ (μεικτά) επικουρική σύνταξη) και θεωρώντας όλες τις άλλες οικονομικές και δημογραφικές παραμέτρους σταθερές, το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ) στην Ελλάδα εκτιμάται ότι θα επιβαρυνθεί, κατά την περίοδο 2017-2065, μόνο εξαιτίας της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, κατά 49,4 δισ. ευρώ σε παρούσες αξίες. Δηλαδή, η αναλογιστική υποχρέωση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης θα αυξηθεί κατά 49,4 δισ. ευρώ. Η συνολική αυτή επιβάρυνση μεταφράζεται σε περίπου 1,1 - 1,3 δισ. ευρώ αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών ανά δεκαετία σε σταθερές τιμές. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει με τον πιο εύληπτο τρόπο ότι η χρηματοδότηση της επιβάρυνσης του ΣΚΑ, εξαιτίας της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, με περαιτέρω περικοπές των συντάξεων (κύριων και επικουρικών) αποδεικνύεται ανεπαρκής και περιορισμένη. Για να καλυφθεί αυτό το έλλειμμα θα πρέπει: α) να μειωθούν οι συντάξεις κατά 30%, δηλαδή οι μελλοντικοί συνταξιούχοι να έχουν κατά 30% χαμηλότερο επίπεδο διαβίωσης από τους σημερινούς συνταξιούχους (μέσος συντελεστής αναπλήρωσης), β) να αυξηθούν τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης μέχρι το 2060 στα 73 έτη (η μεταβολή των ορίων ηλικίας μετά το 2021 έχει νομοθετηθεί με τον Ν. 4387/2016), γ) οι εισφορές για την κύρια σύνταξη να αυξηθούν από 20% που είναι σήμερα σε 27% (δηλαδή αύξηση κατά 35%) και στην επικουρική από 6% σε 8,1%. Αντίθετα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η κάλυψη της επίδρασης της αύξησης του προσδόκιμου ζωής με ρυθμό 1 με 1,5 έτος ανά δεκαετία απαιτεί πρόσθετους πόρους που αντιστοιχούν στο 0,5% του ΑΕΠ, θεωρώντας ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα είναι 1,5% για την περίοδο 2017-2065, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, μεταξύ των άλλων, στην εξασφάλιση της πρόσθετης χρηματοδότησης, καθώς και στον περιορισμό του χάσματος μεταξύ παραγωγικότητας και κοινωνικών ανισοτήτων στην χώρα μας. Όμως, η αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών λόγω του προσδόκιμου ζωής χαρακτηρίζεται ως «κίνδυνος» που απειλεί τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων και χρησιμοποιείται ως άλλοθι, προκειμένου να υποστηρίξουν οι κυβερνήσεις τις περιοριστικές πολιτικές που εφαρμόζουν, ιδιαίτερα τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, στα Συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης. Ο χαρακτηρισμός του προσδόκιμου ζωής ως «κινδύνου» μεταφράζεται με όρους οικονομικού οφέλους/ζημίας για τα ασφαλιστικά συστήματα και η πλειονότητα των ασκούμενων κοινωνικο-ασφαλιστικών πολιτικών εστιάζεται, κυρίως, στη μεταφορά του «κινδύνου» αυτού από το κράτος στους ασφαλισμένους. Αυτή η μεταφορά του «κινδύνου», έγινε με την εγκατάλειψη του διανεμητικού συστήματος προκαθορισμένων παροχών και την υιοθέτηση είτε του συστήματος των ατομικών λογαριασμών, είτε του συστήματος των ατομικών λογαριασμών νοτιής κεφαλαιοποίησης (NDC). Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι ο «κίνδυνος» που απειλεί το βιοτικό επίπεδο των σημερινών αλλά και μελλοντικών συνταξιούχων δεν αντιμετωπίζεται από το κράτος, αλλά μέρος αυτού του «κινδύνου» μεταφέρεται στους ασφαλισμένους με τη χρησιμοποίηση αυτόματων σταθεροποιητών οι οποίοι μειώνουν σταθερά το επίπεδο των συντάξεων όσο αυξάνεται το προσδόκιμο ζωής του πληθυσμού. Τέτοια συστήματα παρατηρούνται στην Αυστραλία, την Ουγγαρία, τη Νορβηγία, το Μεξικό και τη Σλοβακία (υποχρεωτικοί ατομικοί λογαριασμοί), ενώ η Ιταλία, η Πολωνία και η Σουηδία έχουν ατομικούς λογαριασμούς νοτιής κεφαλαιοποίησης. Αντίθετα, η Γερμανία, η Φιλανδία, η Γαλλία, η Δανία και η Πορτο-

γαλία διατηρούν το διανεμητικό σύστημα καθορισμένων παροχών με προσαρμογή στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Υπάρχουν όμως και χώρες όπως η Ιαπωνία και η Αγγλία στις οποίες οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν μετρίασαν (mitigate) την επίδραση του προσδόκιμου ζωής στο ασφαλιστικό σύστημα χωρίς να μεταφέρουν τον «κίνδυνο» στον ασφαλισμένο, διατηρώντας τον «κίνδυνο» είτε στο κράτος, είτε στις επιχειρήσεις. Έτσι, κατ' αυτόν τον τρόπο αντιμετώπισαν τον «κίνδυνο» του προσδόκιμου ζωής ως πρόκληση και όχι ως απειλή. Με άλλα λόγια, η πρόκληση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής αντιμετωπίζεται με την εφαρμογή πολιτικών που έχουν επιστημονικό υπόβαθρο μέσω της δημογραφίας και του αναλογισμού και όχι υιοθετώντας την απλή και εμπειρική πρακτική της μεταφοράς των «κινδύνων» στον ασφαλισμένο με τελικό σκοπό την αποφυγή λήψης πολιτικών αποφάσεων οικονομικά βιώσιμων και κοινωνικά αποτελεσματικών, δεδομένου ότι οι προσαρμογές (μειώσεις των συντάξεων) συντελούνται αυτόματα με τον μετασχηματισμό (π.χ. στην Ελλάδα) των Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης από διανεμητικά συστήματα καθορισμένων παροχών σε συστήματα ατομικών λογαριασμών νοτίς κεφαλαιοποίησης, τα οποία διευρύνουν το επίπεδο φτωχοποίησης, αυξάνουν ανησυχητικά τις ανισότητες και επιδεινώνουν σημαντικά την ποιότητα ζωής του συνταξιοδοτικού πληθυσμού.

2.2 Αντιφάσεις, Αδιέξοδα και Προοπτική της Κοινωνικής Ασφάλισης

Η κατανόηση της δυναμικής που αναπτύσσεται στα συνταξιοδοτικά συστήματα, απαιτεί μεθοδολογικά την διάκριση μεταξύ του αριθμού των συνταξιούχων και της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Κι' αυτό γιατί τα δύο αυτά μεγέθη δεν μεταβάλλονται στη διάρκεια του χρόνου με τον ίδιο ρυθμό. Η αιτία αυτής της αναντιστοιχίας μεταξύ του ρυθμού μεταβολής των δύο μεγεθών οφείλεται, κατά βάση, στην μεταβίβαση της σύνταξης ενός θανόντος ατόμου στην σύζυγο ή/και τα παιδιά του. Για παράδειγμα, μπορεί ο αριθμός των συνταξιούχων να αυξάνεται με ρυθμό 1% και η συνταξιοδοτική δαπάνη να αυξάνεται με ρυθμό 2,5%. Αυτό οφείλεται στο γεγονός της μεταβίβασης της σύνταξης στα δικαιούχα μέλη του θανόντος συνταξιούχου. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των νέων συνταξιοδοτήσεων και τον αριθμό των θανάτων συνταξιούχων από το 2000 μέχρι σήμερα και χρησιμοποιώντας αναλογιστικά μοντέλα προβολών εκτιμάται ότι η συνταξιοδοτική δαπάνη θα διαμορφωθεί στο επίπεδο των 32,8 δισ. ευρώ το 2021 (16% του ΑΕΠ το οποίο εκτιμάται σε 194,1 δισ. ευρώ το 2021), με την παραδοχή ότι ο μέσος επίσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ την περίοδο 2017-2021 θα είναι 3,3% και το μέσο επίπεδο των συντάξεων θα παραμείνει στα επίπεδα που έχουν διαμορφωθεί τον Ιούνιο του 2018 [722 ευρώ (μεικτά) μέση κύρια σύνταξη και 150 ευρώ (μεικτά) μέση επικουρική σύνταξη]. Άρα στην πραγματικότητα, η συνταξιοδοτική δαπάνη δε μειώνεται από 30,2 δισ. (2018) σε 27,1 δισ. ευρώ (Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα) το 2021, αλλά από 32,8 δισ. ευρώ σε 27,1 δισ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι επακόλουθες μειώσεις εκτιμώνται σε 5,7 δισ. ευρώ και όχι σε 3,1 δισ. ευρώ (30,2 δισ. ευρώ - 27,1 δισ. ευρώ). Όμως, το παράδοξο που παρατηρείται είναι ότι στα 27,1 δισ. ευρώ που ορίζει ως συνταξιοδοτική δαπάνη το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Σταθερότητας το 2021, ο συντελεστής «συνταξιοδοτικές δαπάνες προς ΑΕΠ» μπορεί να επιτευχθεί στο ανώτερο όριο του 16% (όπως ορίζεται στον Ν. 4387/2016) με ΑΕΠ περίπου 171,3 δισ. ευρώ, όταν το ΑΕΠ του 2016 ήταν 175,4 δισ. ευρώ. Με άλλα λόγια, η αντίφαση που εντοπίζεται συνίσταται στο γεγονός

ότι ενώ οι δανειστές από τη μία πλευρά προέβλεπαν ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα είναι άνω του 2% ετησίως, από την άλλη επιδιώκουν ένα ύψος συνταξιοδοτικής δαπάνης (16% του ΑΕΠ), το οποίο επιτυγχάνεται ακόμη και με συνθήκες στασιμότητας μέχρι και το 2021. Το ερώτημα που προκύπτει είναι: γιατί αφού οι δανειστές πιστεύουν σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, επιβάλλουν εκ των προτέρων τη μείωση του επιπέδου των συντάξεων, προκειμένου ο δείκτης «συνταξιοδοτικές δαπάνες προς ΑΕΠ» να διαμορφωθεί στο ανώτερο όριο (16% του ΑΕΠ), το οποίο επιτυγχάνεται ακόμη και με συνθήκες στασιμότητας; Μήπως, όπως από το 2010 μέχρι σήμερα, οι προβλέψεις και οι εκτιμήσεις των δανειστών βασιζονται, για τους δικούς τους λόγους, σε ευμετάβλητα στατιστικά στοιχεία τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της χώρας μας, γεγονός που τους οδηγεί, όπως προκύπτει εκ του αποτελέσματος, στην επιβολή συνεχών περικοπών των συντάξεων χωρίς την ύπαρξη αντικειμενικών και επιστημονικά τεκμηριωμένων στοιχείων; Από την άποψη αυτή, είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι στην μελέτη των δανειστών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) του 2012, η συνταξιοδοτική δαπάνη το 2010 ήταν στο επίπεδο του 13,6% του ΑΕΠ και το 2015 εκτιμώταν στο επίπεδο του 14,1% του ΑΕΠ. Όμως, οι κοινωνικο-ασφαλιστικές νομοθετικές παρεμβάσεις των μνημονίων 1 και 2 προκάλεσαν, μεταξύ των άλλων, τον υπερδιπλασιασμό του αριθμού των συνταξιούχων, με αποτέλεσμα, παρά την συντελούμενη μείωση του επιπέδου των συντάξεων, η συνταξιοδοτική δαπάνη το 2015 να εκτοξευτεί (αύξηση 25% σε σχέση με την εκτίμηση τους) στο επίπεδο του 17,5% του ΑΕΠ, ποσοστό υψηλότερο από το ανώτερο όριο του 16% του ΑΕΠ που είχε επιβληθεί από τους δανειστές. Έτσι, στις συνθήκες αυτές, επέβαλαν τον Ν. 4387/2016 (Μνημόνιο 3) προκειμένου, μεταξύ των άλλων, με την περαιτέρω μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών να οδηγήσουν σταδιακά τη συνταξιοδοτική δαπάνη το 2070 στο χαμηλό επίπεδο του 10,6% του ΑΕΠ. Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Σταθερότητας 2017-2022, ο προβλεπόμενος στόχος της συνταξιοδοτικής δαπάνης ύψους 27,1 δισ. ευρώ θα οδηγήσει το επίπεδο της μέσης κύριας σύνταξης στα 620 ευρώ (μεικτά) από 722 ευρώ (μεικτά) που είναι σήμερα και την επικουρική σύνταξη θα την οδηγήσει κάτω από τα 150 ευρώ (μεικτά), (στα 144 ευρώ περίπου), με ό, τι αυτό αρνητικά συνεπάγεται για το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων και την κοινωνική συνοχή στη χώρα μας. Έτσι, οι δανειστές ή κάνουν κάποιο σοβαρό λάθος στις εκτιμήσεις και τις μελέτες τους ή υποκρίνονται με τις προβλέψεις τους για την ανάπτυξη, πιστεύοντας στην ουσία ότι αυτή δεν μπορεί να επιτευχθεί με τα επιβαλλόμενα μέτρα δημοσιονομικής πειθαρχίας και λιτότητας ή αποκρύπτουν την πραγματικότητα, η οποία συνίσταται στη λανθασμένη επιστημονικά και αδιέξοδη επιλογή της μείωσης της συνταξιοδοτικής δαπάνης (αριθμητής) με περικοπές των συντάξεων και όχι με την αύξηση του ΑΕΠ (παρονομαστής), σε συνδυασμό με τη σύνδεση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης με τα πρωτογενή πλεονάσματα και την εξυπηρέτηση του χρέους. Κατά συνέπεια, με αφετηρία αυτά τα δεδομένα, επιβάλλεται η εφαρμογή των προαπαιτούμενων μέτρων μείωσης (2019) των συντάξεων (κύριων και επικουρικών) να ακυρωθεί, δεδομένου ότι αυτό δεν πρόκειται να υπονομεύσει ούτε τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος, ούτε την αλληλεγγύη των γενεών, ούτε την προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

2.3 Από την Προοπτική Αποδιάρθρωσης και Απαξίωσης του Ασφαλιστικού Συστήματος στις Στρατηγικές Επιλογές Ανάπτυξης και Αναβάθμισης της Κοινωνικής Ασφάλισης

Από τα στοιχεία και την ανάλυση των προηγούμενων ενοτήτων, προκύπτει, μεταξύ των άλλων, με τον πιο εύληπτο τρόπο ότι οι δανειστές αλλά και παράγοντες της χώρας μας (πολιτικοί, εμπειρογνώμονες, τραπεζίτες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις, επιχειρηματίες), αντί να προβάλλουν λανθασμένα επιχειρήματα για την αναγκαιότητα της περαιτέρω μείωσης των συντάξεων και του ποσοστού της συνταξιοδοτικής δαπάνης προς το ΑΕΠ, θα ήταν οικονομικά ορθό, επιστημονικά έγκυρο και κοινωνικά αποτελεσματικό να υποστηρίζουν και να προτείνουν πολιτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και αύξησης του ΑΕΠ. Πράγματι, η στρατηγική αυτή συνιστά ουσιαστική επιλογή της ποσοστιαίας μείωσης της συνταξιοδοτικής δαπάνης προς το ΑΕΠ με όρους αναπτυξιακούς και αύξησης της απασχόλησης και όχι με όρους ύφεσης, στασιμότητας, ανεργίας, διαδοχικών περικοπών των συντάξεων και φτωχοποίησης του πληθυσμού. Διαφορετικά, η λανθασμένη κατεύθυνση της στρατηγικής των δανειστών και των Μνημονίων, θα οδηγήσει στο μέλλον σ' ένα δυσμενές οικονομικό περιβάλλον της κοινωνικής ασφάλισης στη χώρα μας (στασιμότητα, χαμηλός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, εκτεταμένη ευελιξία της απασχόλησης, ανεργία, γήρανση του πληθυσμού, κ.λπ.), σε συνδυασμό με την προοπτική μείωσης της επίσης κρατικής χρηματοδότησης (από 10% του ΑΕΠ (18 δισ. ευρώ) στο 7% του ΑΕΠ (13 δισ. ευρώ) για τη χρηματοδότηση μόνο της εθνικής σύνταξης, προδιαγράφοντας, κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια αλλά και κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας 2020-2030, περαιτέρω μειώσεις των συντάξεων, διεύρυνση των οικονομικών-κοινωνικών ανισοτήτων και αύξηση του επιπέδου φτωχοποίησης του πληθυσμού. Σε αντίθεση με αυτή τη στρατηγική της βίαιης απαξίωσης του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ) στην Ελλάδα, η οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά αποτελεσματική λύση, προκειμένου να αποφευχθεί η αποδιάρθρωση του ΣΚΑ, κατά την περίοδο 2017-2030 (ανατροπή του διανεμητικού χαρακτήρα ο οποίος διατηρείται σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης), συνίσταται, κατ' αρχάς, στην αποκατάσταση των λανθασμένων επιλογών των δανειστών καθώς και στη διατήρηση της ταυτότητας και του χαρακτήρα της Κοινωνικής Ασφάλισης (διανεμητικό σύστημα καθορισμένης παροχής). Στην κατεύθυνση αυτή, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος, ακόμη και με ύψος δαπανών κύριων και επικουρικών συντάξεων 16% του ΑΕΠ το 2060, σύμφωνα με την πρόταση των δανειστών, μπορεί εναλλακτικά να εξασφαλιστεί, σύμφωνα με την αναλογιστική μας μελέτη και επεξεργασία, με ποσοστό αναπλήρωσης 65%-67%, όρια ηλικίας συνταξιοδότησης μέχρι 62 ετών (πρόωρες συντάξεις) και 67 ετών (πλήρεις συντάξεις), επίπεδο ασφαλιστικών εισφορών προγενέστερο του Ν. 4387/2016, τριμερή χρηματοδότηση, θεσμικές παρεμβάσεις οργανωτικο-λειτουργικού και κοινωνικο-ασφαλιστικού χαρακτήρα στο σκέλος των εισροών και των εκροών του ΣΚΑ, μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας σε ποσοστό 1,5%, αντίστοιχη αύξηση της απασχόλησης, διατήρηση του πληθυσμού της χώρας μας στα σημερινά επίπεδα και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Με άλλα λόγια, αναδεικνύεται ότι η οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά αποτελεσματική-εναλλακτική προοπτική του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα δεν βασίζεται στις διαδοχικές περικοπές των συντάξεων και στη φτωχοποίη-

ση του πληθυσμού, αλλά στην αύξηση του ΑΕΠ και της απασχόλησης (όχι βέβαια της ευέλικτης που θα προκαλέσει ετήσια αύξηση των ελλειμμάτων του ΣΚΑ κατά τα επόμενα χρόνια 1,8 δισ. ευρώ), στη δημογραφική ανανέωση του πληθυσμού και στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Όμως, τα θεμελιώδους σημασίας αυτά χαρακτηριστικά για το βιώσιμο οικονομικά και αποτελεσματικό κοινωνικά μέλλον του κοινωνικο-οικονομικού σχηματισμού στην Ελλάδα, απουσιάζουν ανησυχητικά τόσο από τις πολιτικές της βίαιης αποδιάρθρωσης του, όσο και της απαξίωσης της κοινωνικής ασφάλισης που επιβάλλουν οι δανειστές, είτε κατά την περίοδο των Μνημονίων (2010-2018), είτε κατά την περίοδο μετά το 2018 της στενής παρακολούθησης και εποπτείας της ελληνικής οικονομίας.

3. Αντί Επιλόγου

Η συστηματική και ποσοτική διερεύνηση και ανάλυση της προοπτικής του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, από την οπτική των δημογραφικών εξελίξεων, αναδεικνύουν το συμπέρασμα ότι οι δυσμενείς μεταβολές των δημογραφικών μεταβλητών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των ετών (2010 και μετά) της ύφεσης και της λιτότητας, οδήγησαν τόσο την χώρα μας, όσο και τα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην διεύρυνση της δημογραφικής γήρανσης και κατ' επέκταση στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού, δηλαδή στην αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων στον συνολικό πληθυσμό. Το αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων στο μέλλον είναι η επίδραση της δημογραφικής γήρανσης σε χαμηλούς ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ να είναι αναπόφευκτη. Παράλληλα, αναδεικνύεται ότι οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις (υπογεννητικότητα, γήρανση του πληθυσμού) συμβάλλουν σήμερα στην αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών κατά 15%. Επίσης, η αύξηση του αριθμού των συνταξιοδοτήσεων, από 2,5% κατά μέσο όρο στην περίοδο 2000-2010, σε 5,5% στην περίοδο 2010-2015 και 5% στην περίοδο 2015-2030, κυρίως λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, σημαίνει ότι η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της στα ελλείμματα της κοινωνικής ασφάλισης θα απαιτεί, κατά την περίοδο 2015-2050, σταδιακή αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών της κύριας σύνταξης από 20% σε 27%, δηλαδή αύξηση κατά 35% ή σταδιακή μείωση των κύριων συντάξεων τουλάχιστον κατά 20% ή συνδυασμό των δύο ή επιλογή ενός πιο σύνθετου δημογραφικού, αναπτυξιακού και κοινωνικού τρόπου εξεύρεσης των απαιτούμενων πόρων. Ακόμη, είναι ενδιαφέρον να τονισθεί ότι ο πληθυσμός των άνω των 65 ετών, σε σχέση με τον πληθυσμό των ατόμων 15-64 ετών που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας, από το 1950 μέχρι το 2010 σχεδόν τριπλασιάστηκε, από 11,1% σε 28,4%, και εκτιμάται ότι μέχρι το 2060 θα έχει διπλασιαστεί (56,7%) σε σχέση με τη δεκαετία του 2010-2020. Επίσης, αναφορικά με το προσδόκιμο ζωής (μέση ηλικία ζωής) αναδεικνύεται το συμπέρασμα ότι στους άνδρες στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 11 περίπου έτη από το 1960 μέχρι το 2010-2015, δηλαδή σε χρονική διάρκεια 50 ετών, και αντίστοιχα στις γυναίκες αυξήθηκε κατά 13 έτη. Αντίστοιχα θα σημειωθεί αύξηση του προσδόκιμου ζωής στην ηλικία των 65 ετών, από 17 έτη για τους άνδρες και 21 έτη για τις γυναίκες, το 2010-2015, σε 20 έτη και 24 έτη αντίστοιχα το 2050 και 22 και 27 έτη το 2060-2065, γεγονός που αυξάνει κατά περίπου 30% (επιβάρυνση ράντα ζωής) τις δαπάνες του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος μόνο λόγω της αύξησης του προσδόκιμου ζωής.

Οι εξελίξεις αυτές υποδηλώνουν ότι η γήρανση του πληθυσμού και η συνεχής συρρίκνωση του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, ασκεί πίεση στην κοινωνική ασφάλιση, δεδομένου ότι όλο και μικρότερος πληθυσμός θα πρέπει να υποστηρίζει με την εργασία του όλο και μεγαλύτερο πληθυσμό εκτός εργασίας, αλλά και πίεση στο επίπεδο της παραγωγικότητας και της αύξησης του ΑΕΠ. Στις συνθήκες αυτές, η παρουσίαση στο δημόσιο πολιτικό και επιστημονικό διάλογο στην Ελλάδα της διεϊσόδους των ατομικών λογαριασμών στην κοινωνική ασφάλιση για την αντιμετώπιση του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού και της συμβολής στην ανάπτυξη της οικονομίας δεν ευσταθεί, δεδομένου ότι οι συσσωρευμένοι πόροι των ασθενέστερων χωρών κατευθύνονται επενδυτικά, ως χαμηλού κινδύνου, στην αγορά ομολόγων και μετοχών των χωρών και των τραπεζών των ανεπτυγμένων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε βάρος της επενδυτικής δυναμικής των αναπτυσσόμενων χωρών της Ένωσης. Από την άποψη αυτή, η στέρση των συγκεκριμένων πόρων για την χρηματοδότηση των επενδύσεων των ασθενέστερων χωρών της Ένωσης, οδηγεί, μεταξύ των άλλων, τις ασκούμενες πολιτικές να αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της αύξησης του προσδόκιμου ζωής ως απειλή των συνταξιοδοτικών συστημάτων και λιγότερο ως πρόκληση κατάκτησης της επιστημονικής και κοινωνικο-οικονομικής εξέλιξης και της συμβολής της στην μεγαλύτερη διάρκεια του ανθρώπινου βίου. Επιπλέον, η άποψη η οποία υποστηρίζει την μετάβαση του διανεμητικού στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικών λογαριασμών για την αντιμετώπιση της γήρανσης του πληθυσμού, σύμφωνα με έρευνα του Διεθνούς Οργανισμού Κοινωνικής Ασφάλισης (International Social Security Association), αποδεικνύεται ως μη έγκυρη, δεδομένου ότι η γήρανση του πληθυσμού από μόνη της, δεν δημιουργεί ικανοποιητικούς οικονομικούς και χρηματοοικονομικούς λόγους, ώστε να υποστηρίζεται η αντικατάσταση του διανεμητικού συστήματος καθορισμένων παροχών από το κεφαλαιοποιητικό σύστημα των ατομικών λογαριασμών. Κι' αυτό γιατί ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει, μεταξύ των άλλων, ένας ασφαλισμένος με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικών λογαριασμών, είναι ότι μπορεί να προκύψει μία απότομη μείωση του ατομικού συνταξιοδοτικού λογαριασμού, εξαιτίας μίας οικονομικής κρίσης, όπως για παράδειγμα αυτής του 2008 κατά την οποία τα αποθεματικά των ιδιωτικά διαχειριζόμενων ατομικών λογαριασμών στις χώρες του ΟΟΣΑ απώλεσαν το 25% της αξίας τους. Από την άποψη αυτή, αναδεικνύεται ότι οι παρεμβάσεις εξορθολογισμού στην κατεύθυνση της οικονομικής βιωσιμότητας και κοινωνικής αποτελεσματικότητας στα διανεμητικά συστήματα καθορισμένων παροχών, έχουν αποδοτικότερα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα αφού εξασφαλίζουν ικανοποιητικό επίπεδο αναπλήρωσης και καλύπτουν το σύνολο των εργαζομένων. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι διορθώνοντας τις στρεβλώσεις και τις παθογένειες του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, σε συνδυασμό με τον συνεχή έλεγχο των δημογραφικών μεταβλητών είναι δυνατόν να επιτευχθεί στην κοινωνική ασφάλιση η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του, αποφεύγοντας ταυτόχρονα τη φτωχοποίηση των συνταξιούχων. Με άλλα λόγια, η προτροπή των πολιτών να αποταμιεύουν περισσότερο εκτιθέμενοι στον μεγαλύτερο κίνδυνο των αγορών (κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικών λογαριασμών) από αυτόν της κοινωνικής ασφάλισης δεν σημαίνει ότι θα βελτιωθεί το επίπεδο διαβίωσης τους κατά την περίοδο της συνταξιοδότησης τους. Επιπλέον, στις συνθήκες πολλαπλασιασμού των κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων και αβεβαιοτήτων αλλά και στην προοπτική των νέων κλιματολογικών, τεχνολογικών, δημογραφικών, κοινωνικών, κ.λ.π. προκλήσεων, αναδεικνύεται με τον πιο αντικειμενικό και επιστημονικό τρόπο η αναγκαιότητα συγκρότησης νέων θεωρητικών ιδεών και νέων μακροοικονομικών

υποδειγμάτων με περισσότερες μεταβλητές (δημογραφία, ανισότητες, βιοτικό επίπεδο, κ.λ.π.), προκειμένου να επιτευχθεί μεσομακροπρόθεσμα η ισορροπία, σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ της ανάπτυξης, του κλίματος, της τεχνολογίας, του πληθυσμού και της κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Α. Τραγάκη, Χ. Μπάγκαβος, Δ. Ντούνας, «Περί Δημογραφίας και Πληθυσμιακών Εξελίξεων», ΣΕΑΒ, Αθήνα 2015.

Σ.Ρομπόλης-Β.Μπέτσος: «Η Οδύσσεια της Ελληνικής Οικονομίας», Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2019.

Ξενόγλωσση

Actuarial Association of Europe: “ The Ageing of the EU Implications for Pensions, Bruxelles, Mars 2016.

Arnott R.: «Whiter Bonds, After the Demographic Dividend?», CFA Institute, ΗΠΑ, 2015.

Boldrin M. M. De Nardi, L.E. Jones: “Fertility and Social Security”, NBER, Working Paper No 11146, Cambridge 2005.

Cesaratto S.: “ Transition to a fully funded pension schemes: a non-orthodox criticism”, Cambridge Journal of Economics, Τόμος 30, τεύχος 1, Ιανουάριος 2006.

Conseil d' orientation Des retraites: “Systems de retraites, evolutions demographiques et croisants economique”, No 10, Mars 2015.

D' Addio, A. and M. d' Ercole: “Trends and Determinants of Fertility Rates: The Role of Policies”, OECD Publishing, Paris 2005.

Eurostat: “Demographic Statistics: A review of definitions and methods of collection in 44 European Countries”, Eurostat Publishing, Luxembourg 2015.

ISSA: “The Social Security Reform Debate: In Search of a New Consensus”, International Social Security Association, Geneva, 1998.

Whitehouse E.: « Life- expectancy Risk and Pensions: who bears the burden?», in OECD: Social, Employment and Migration , Working Papers, No 60, Paris 2007.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
HELLENIC SOCIAL POLICY ASSOCIATION